

Får vi det bättre?

Om mått på livskvalitet

Frågan

Hur skall livskvaliteten i ett land bäst beskrivas för att kunna ge ett underlag till en politik för hög livskvalitet?

Kriterier

Måtten bör

vara väl förankrade i aktuell forskning,
ligga i linje med svenska och internationella
rekommendationer,
möjliggöra analys av fördelningar och skillnader
mellan samhällsgrupper,
kunna uppvisa förändring över tid, samt
vara relevanta att använda som policyunderlag.

Kriterier (2)

Måtten bör vidare

vara påverkbara via politik (ej IQ eller personlighet)

vara svåra att manipulera

motsvara uppfattningar om bra och dåliga villkor

kunna visa fördelning och samvariation mellan delaspekter av livskvaliteten

Fyra tolkningar av livskvalitet

Livskvalitet som

välstånd

lycka

meningsfullhet

handlingsfrihet

Välstånd

BNP/capita: Viktigt, men man bortser från många aspekter av samhällets utveckling och BNP påverkas av vad gäller livskvaliteten ovidkommande faktorer.

Man får med BNP/capita inga värden på individnivå. Motsvaras på denna nivå snarast av inkomst eller ekonomiska resurser mer generellt.

Välstånd

FN föreslog på 1960-talet att man kan bedöma välfärd efter graden av behovstillfredsställelse genom flödet av varor och tjänster, vilket BNP kan sägas ge uttryck för.

Livskvalitetsmättet bör ses som ett komplement till BNP, inte som en ersättning

Välstånd

I ekonomisk teori har man sett nytta – som antogs vara en funktion av inkomst – som en maximand för politiken.

Samtidigt såg man dock problem med att jämföra och aggregera individuella nyttonivåer

Senare har ekonomer sett lycka som ett alternativ till nytta – det skulle kunna innebära att lycka kunde vara en alternativ maximand

Lycka

Lycka har framhållits som ett viktigt mål inom både ekonomi (Layard; Krueger) och psykologi (Kahneman).

Den har mätts som livstillfredsställelse (från det bästa till det sämsta tänkbara livet) och affektivt välbefinnande (under hur stor del av en dag som negativa känslor väger över positiva).

Lycka som livstillfredsställelse

Mått på subjektivt välbefinnande (SBW)

Cantril: imagine a ladder from the worst possible to the best possible life for you, where do you stand? (0-10).

Diener's scale 5 items (scaled 1-7):

In most ways my life is close to my ideal.

The conditions of my life are excellent.

I am satisfied with my life.

So far I have gotten the important things I want in life.

If I could live my life over, I would change almost nothing.

Eurobarometer: On the whole how satisfied are you with the life you lead? (1-4)

Lycka som livskvalitet

Relativt små skillnader i livstillfredsställelse mellan befolkningsgrupper efter ålder, kön etc.

Lyubomirski: endast tio procent av variationen i lycka kan hänföras ”till skillnader i omständigheter och livssituation – det vill säga, huruvida man är rik eller fattig, frisk eller sjuk, vacker eller alldaglig, gift eller skild och så vidare”

Lycka (livstillfredsställelse)

Svaga samband med sociala förhållanden (<10%). Dock,

De med högre inkomster är i genomsnitt mer lyckliga – sambandet avtar med stigande inkomster.

Arbetslöshet är relativt starkt kopplat till livstillfredsställelse

Fysisk hälsa har endast ett svagt samband med livstillfredsställelse medan sambandet med psykisk hälsa är starkt (i viss mån kanske nära en identitet?)

Lycka (livstillfredsställelse)

De i åldrarna runt 40 tenderar vara mindre lyckliga än äldre eller yngre

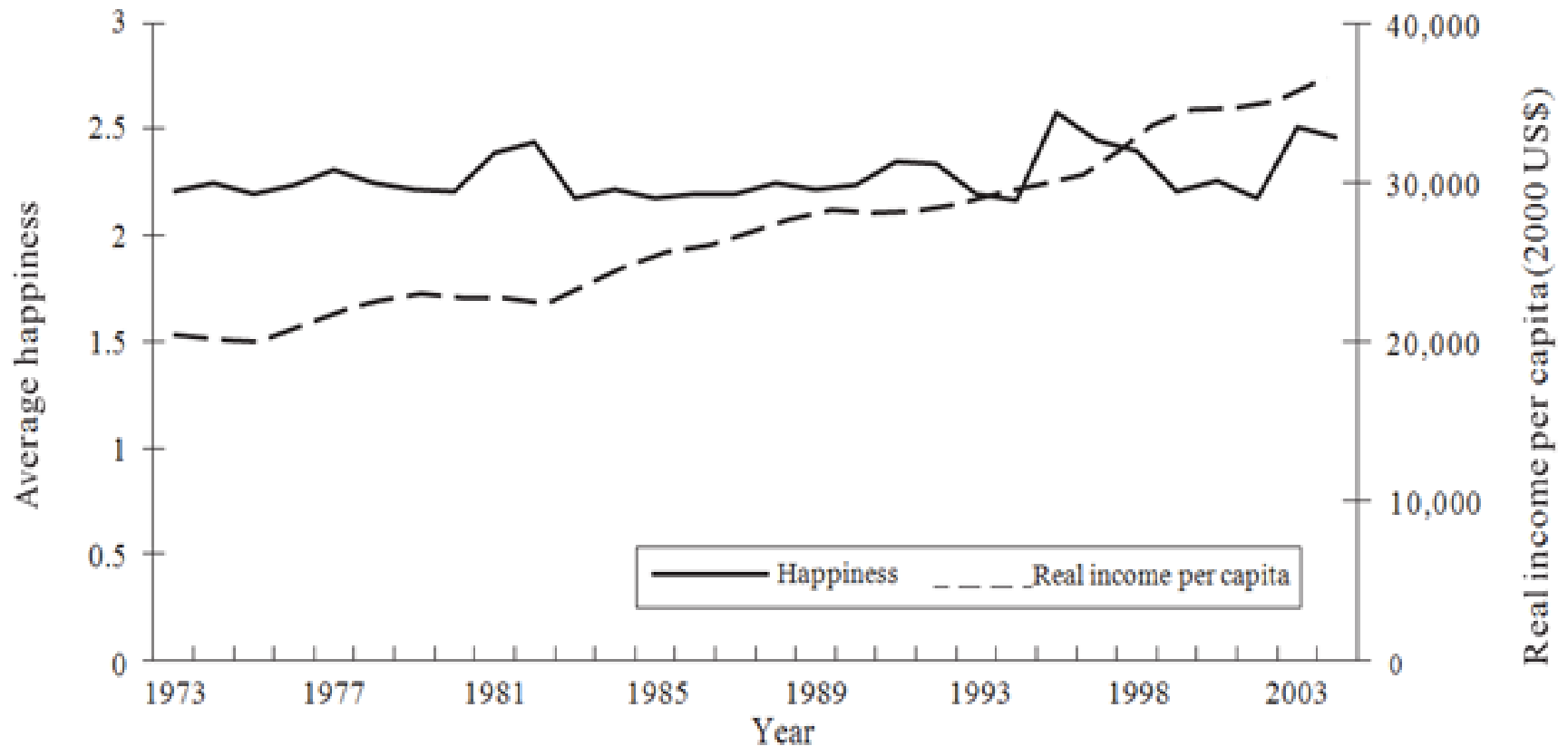
De med högre utbildning är något mer lyckliga än andra

De som lever ihop är mer lyckliga än de som lever ensamma

Men förändras lyckonivån – en allmän höjning av inkomstnivån verkar inte medföra en högre lyckonivå (i industriländer)?

Happiness and Real Income Per Capita in the United States, 1973–2004

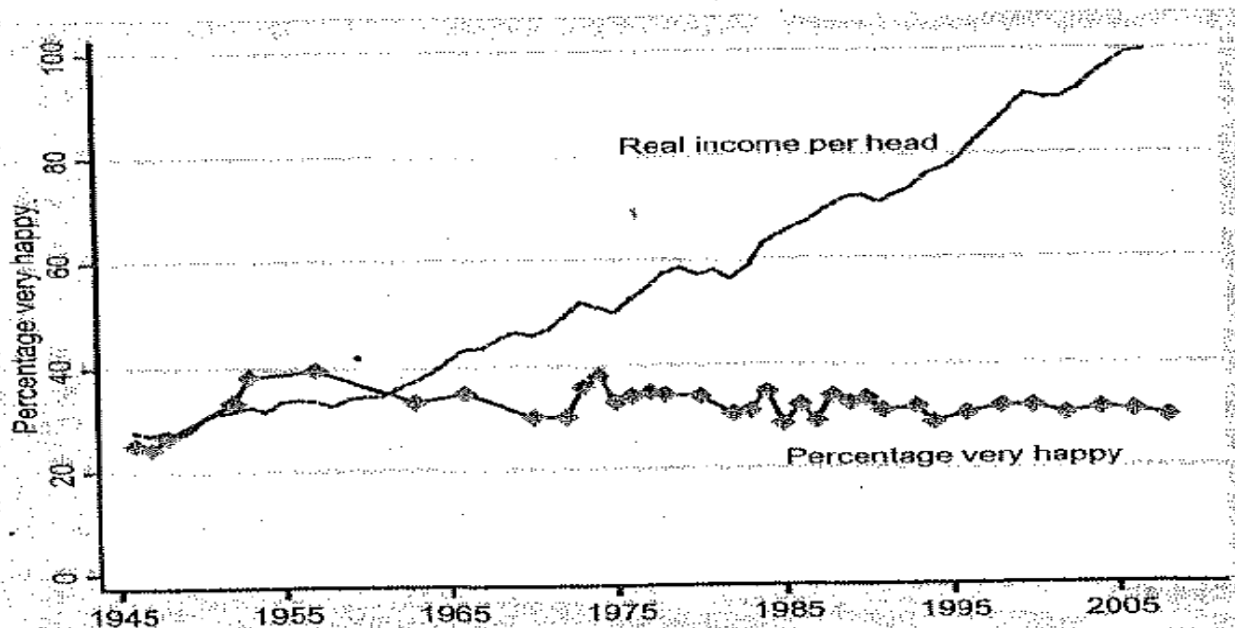
(Clark et al. 2008)

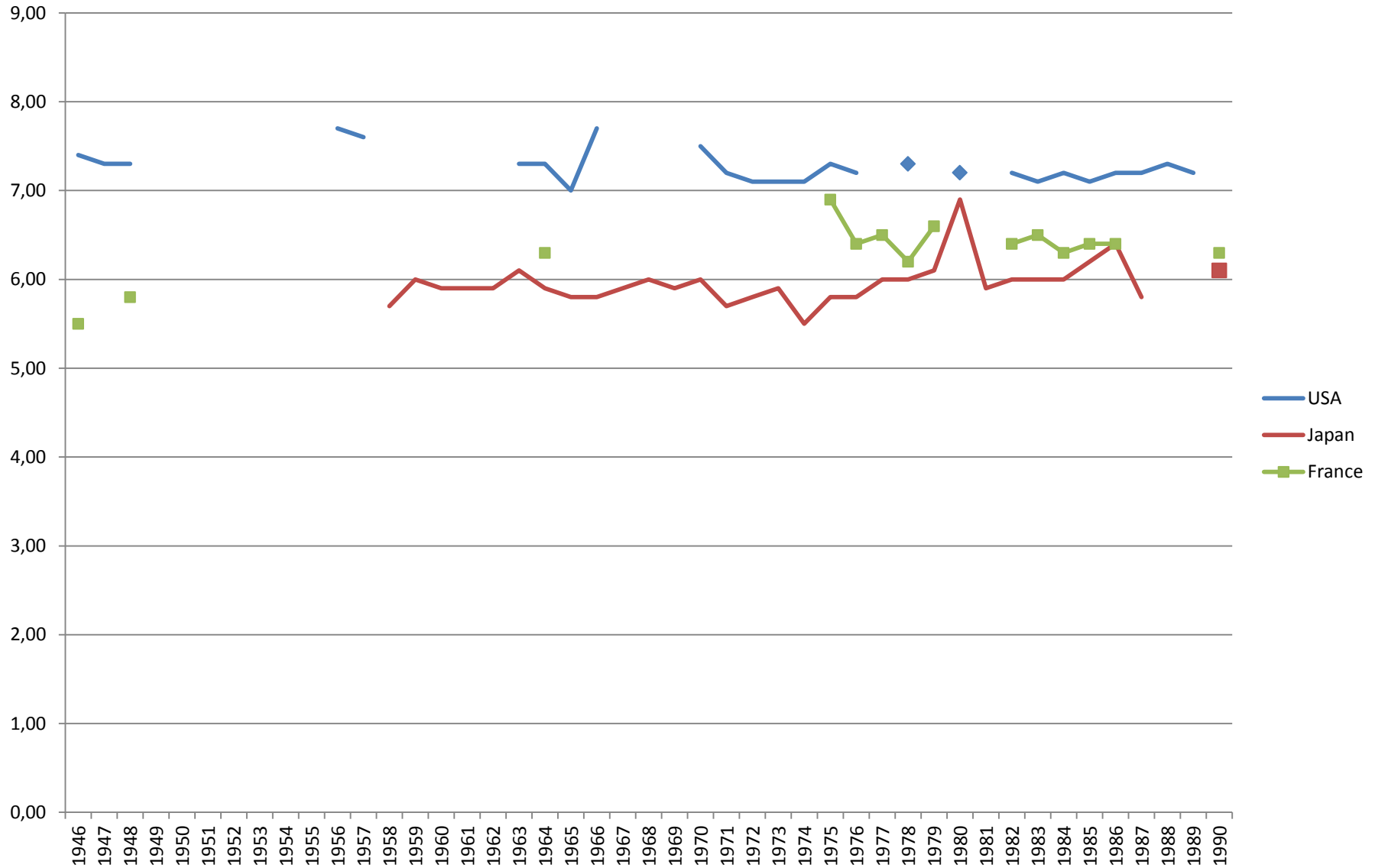
Layard on the US

ARE WE GETTING HAPPIER?

Income and happiness in the United States

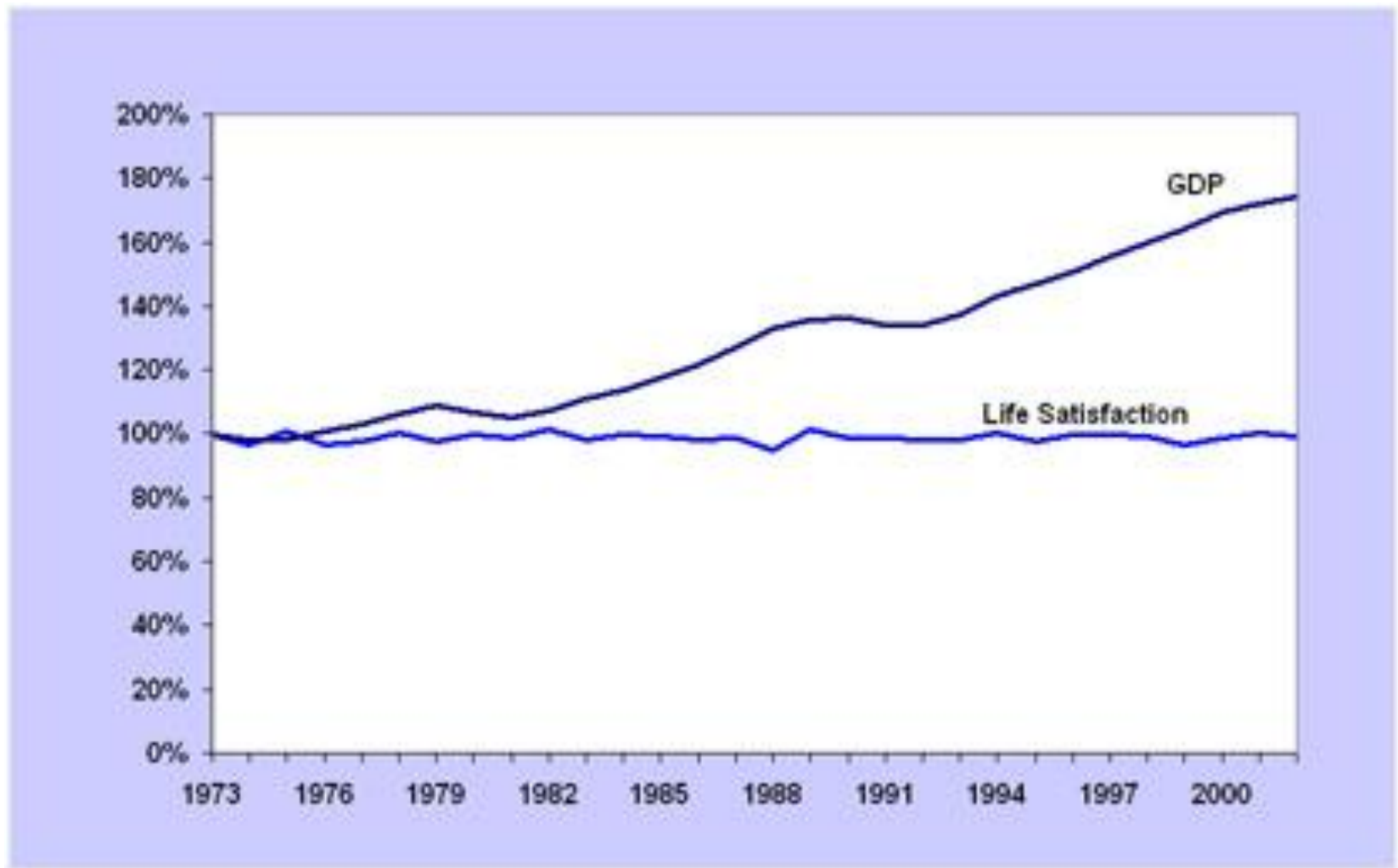

Diener and Kuh on the US, Japan and France

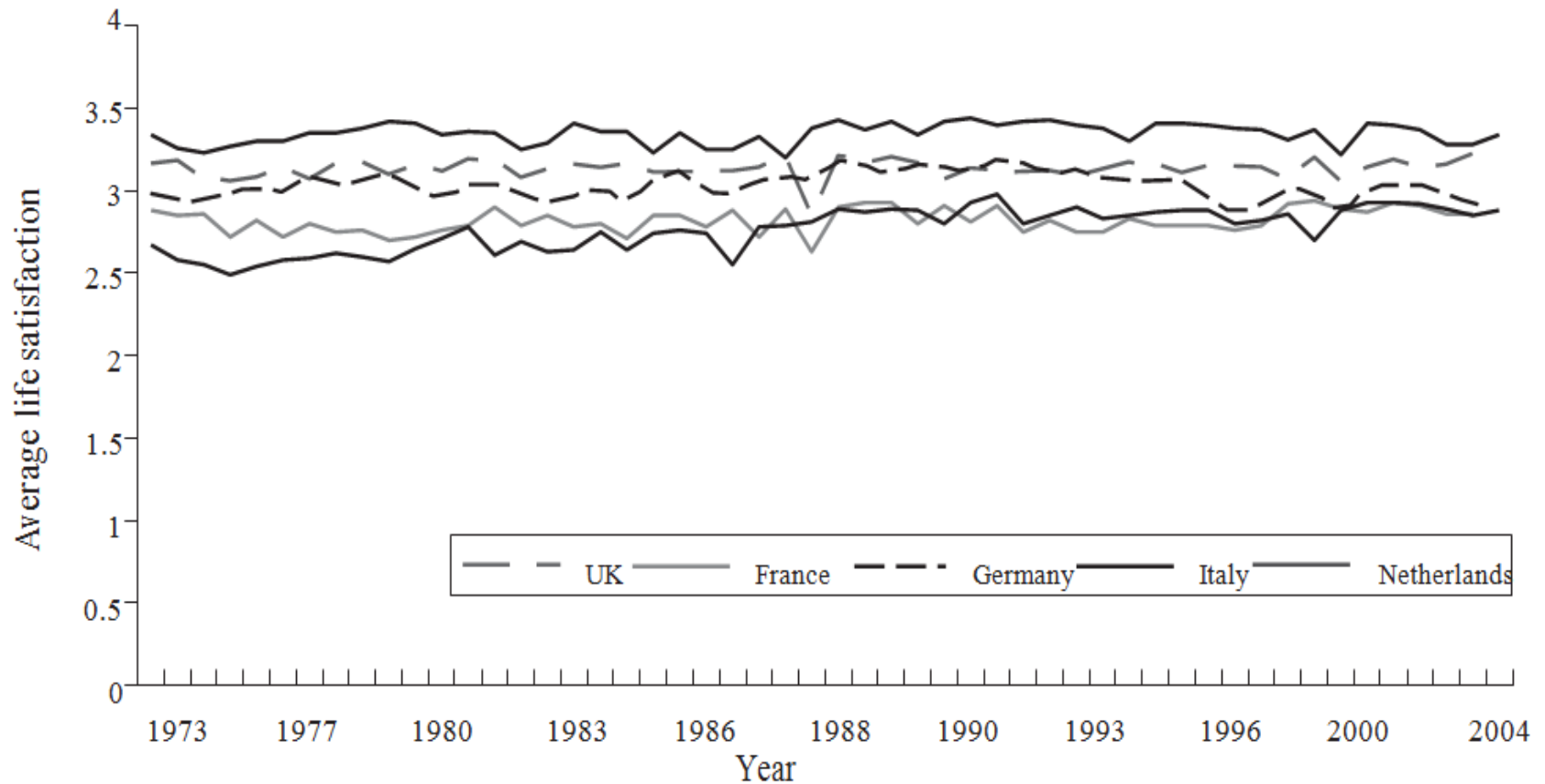

UK life satisfaction and GDP (1973-2002)

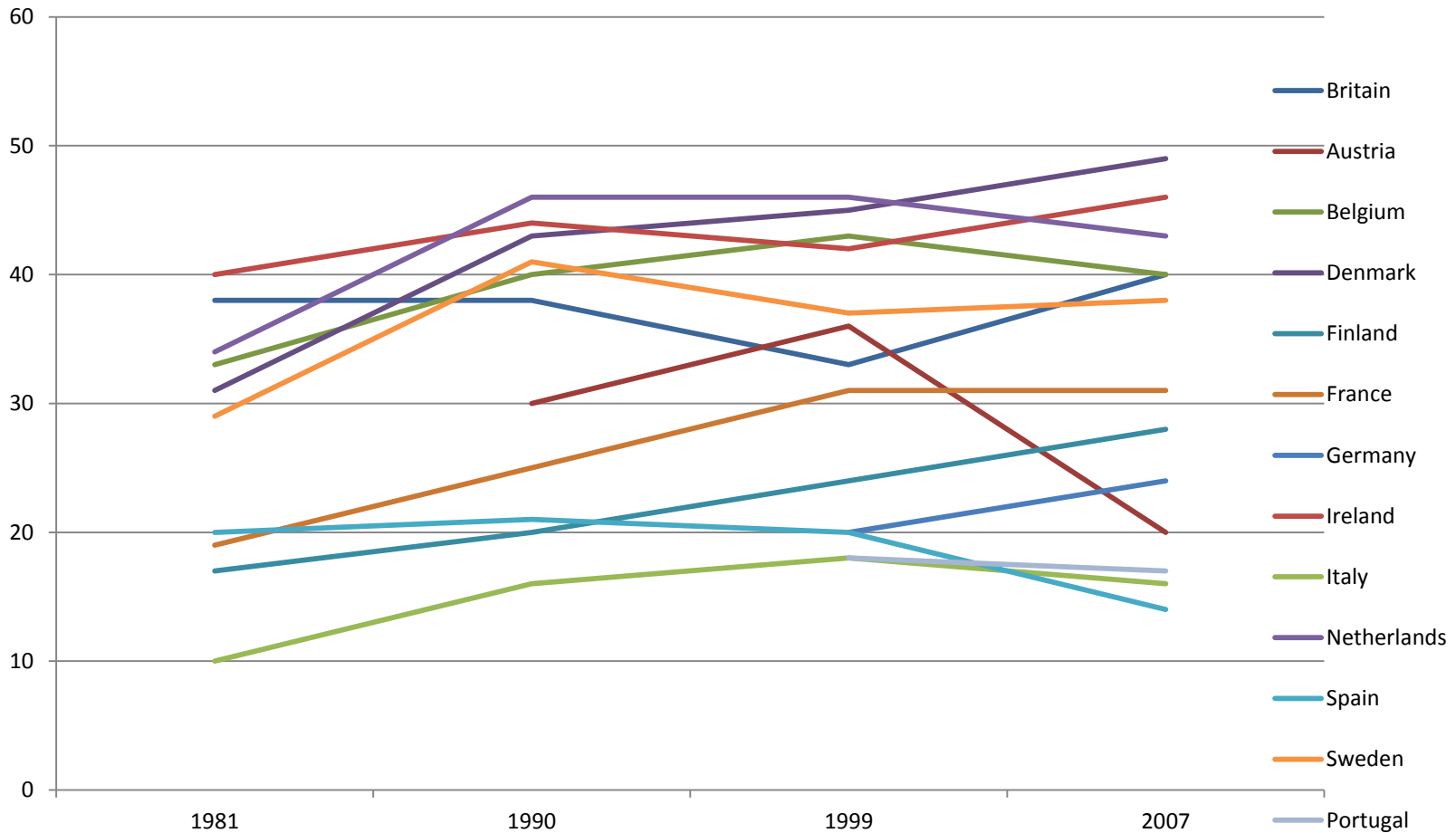
<http://www.sd-commission.org.uk/news.php/101/a-prosperous-nation-sdc-e-bulletin>

Life Satisfaction (Euro-barometer) in Five European Countries, 1973–2004 (Clark et al. 2008)

Andel mycket lyckliga i 13 EU-länder (Inglehart m.fl. 2008)

Tillfredsställelse och aspirationsnivå

Johansson 1979: "Ett välfärdsbegrepp baserat på individens tillfredsställelse med sin situation registrerar således den fattiges fördragsamhet liksom den rikes missnöje i en både praktiskt och teoretiskt ofruktbar jämförelse av välfärd."

Sen 1985: "A person who is ill-fed, undernourished, unsheltered and ill can still be high up in the scale of happiness or desire-fulfilment if he or she has learned to have 'realistic' desires and to take pleasure in small mercies."

Individens tillfredsställelse beror på förhållandet mellan faktiska villkor och förväntade (aspirationsnivån)

Aspirationsnivån anpassas till de faktiska förhållandena, varför vi endast kan förvänta obetydliga förändringar av lyckonivån

Individuella värden kan påverkas av att den sociala situationen ändras. Effekterna verkar vara kortvariga och genomsnittet torde förbli oförändrade eftersom små variationer på individnivå, t.ex. sammanhängande med giftermål, skilsmässa etc. tenderar ta ut varandra på samhällsnivå.

Om samhällsutvecklingen leder till att människors anspråksnivå stiger, skulle det kunna leda till att tillfredsställelsen minskar. En framgångsrik regering riskerar drabbas av "de stigande förväntningarnas missnöje"

Subjektivt välbefinnande är relaterat till personlighetsegenskaper vilka står för cirka en fjärdedel av variationen i lycka.

I genomsnitt förändras de knappast över tid.

Snarare innebär sambandet med personlighetsfaktorer att den genomsnittliga lyckan förblir stabil.

Lycka som affektivt välbefinnande

U-index: “The proportion of time an individual spends in an unpleasant state”

Ett mått (National Time Accounting)

Kardinal skala

Endast svagt relaterat till sociala förhållanden

Trenderar troligtvis inte förändras över tid – annat än vid katastrofer som krig

(Krueger, Kahneman et al. 2009)

Meningsfullhet

John Stuart Mill: Det är bättre att vara en otillfredsställd Sokrates än en tillfredsställd narr

Theodor Kallifatides: Att dö lycklig är inte det viktigaste. Att dö som en god människa är långt viktigare.

D.V.S att andra mål i livet kan vara viktigare än att alltid vara tillfredsställd

Är det bättre att undvika sorg än att sörja en avliden partner?

Livskvalitet som meningsfullhet

Eudaimonic Well-Being (EWB) är teoretiskt skilt från affektivt välbefinnande (Subjective Well-being, SWB), men korrelerat mättekniskt

För att uppnå livskvalitet som meningsfullhet antas människan behöva leva i enlighet med sitt sanna jag, sin sanna natur

Om individen lever i enlighet med de fundamentala värden som utgör hennes natur antas hon intensivt uppleva sig levande och autentisk

Livskvalitet som meningsfullhet

EWB antas bero av sex faktorer:

- (1) självkännetdom,
- (2) att utveckla sin potential,
- (3) känslan av syfte och mening i livet,
- (4) att bemöda sig om att uppnå excellens,
- (5) att vara intensivt engagerad i det man gör
- (6) att uppfatta sina handlingar som uttryck för sig själv

Ett meningsfullt liv har således antagits innebära att man lever i samklang med den mänskliga naturen, med de grundläggande behoven tillfredsställda

Skalor har konstruerats för Eudaimonic (EWB) och psychological well-being (PWB)

EWB och PWB förefaller i empiriska mätningar närmast vara mått på livstillfredsställelse

EWB, PWB and SWB korrelerar alla relativt högt med varandra

De är starkt beroende av personlighetsfaktorer

De torde i genomsnitt inte förändras över tid.

Livskvalitet som handlingsfrihet

Johansson (1970; 1979): Levnadsnivå:

"förfogande över resurser i pengar, ägodelar, kunskaper, psykisk och fysisk energi, sociala relationer, säkerhet med mera med vars hjälp individen kan kontrollera och medvetet styra sitt liv"

Sen (1985; 1999) Substantive freedoms:

Capabilities (resurser)

Functionings (utfall)

Conversion factors (Arenor)

Livskvalitet som handlingsfrihet avser i vilken mån människor har resurser att styra sina liv efter egna värderingar och önskemål.

I praktiken får man mäta en blandning av resurser och utfall som är relaterade till omätta resurser

Att utgå från resurser/capabilities leder då till att försöka mäta centrala sociala villkor, vilka kan antas vara betydelsefulla för individernas möjligheter att styra sina liv och som kan indikera i vilken utsträckning individen förfogar över väsentliga resurser

Livskvalitet som handlingsfrihet

Vi behöver mäta både resurser och utfall via en komponentlista (här vad Stiglitz m. fl. föreslår):

Materiell levnadsstandard

Hälsa

Utbildning

Personliga aktiviteter inklusive arbete

Politisk röst och styrning

Sociala kontakter och relationer

Miljö

Osäkerhet (ekonomisk och fysisk)

The central social concerns

Johansson 1979

OECD

Stiglitz et al. 2009

Health	Health status	Health
Housing	Housing conditions	
Family and social relations	Social connections	Social connections
Knowledge	Education and skills	Education
Employment and work conditions	Jobs and earnings	Personal activities (also work)
Economic resources	Income and wealth	Material living standards
Political resources	Civic engagement and governance	Political voice and governance
Security of life and property	Personal security	Insecurity
Recreation and culture	Work-life balance	
	Environmental quality	Environmental conditions
	Subjective wellbeing	Subjective wellbeing

Livskvalitetens komponenter har låga inbördes samband vilket betyder att livskvaliteten inte kan antas vara ett enhetligt uttryck för en underliggande dimension. Därav följer att livskvalitet som handlingsfrihet inte bör sammanfattas i ett enda mått, trots den uppenbara fördelen med att göra det:

Ett sammanfattande mått?

... the dominance of GNP would not be broken by any set of tables. People would look at them respectfully, but when it came to using a summary measure of development, they would still go back to the unadorned GNP, because it was crude but convenient. (Mahbub ul Haq).

Globala mått

Förväntad återstående livslängd vid några valda åldrar

Spädbarnsdödlighet

Arbetsplatsolyckor

Arbetslöshet

Sysselsättning

Brottsfrekvens i vissa brott med låga mörkertal

Själv mord

Human development index

Om uppgifterna samlas in och sammanställs på individnivå blir det inte bara möjligt att redovisa genomsnittliga värden, utan också spridning inom befolkningen, skillnader mellan befolkningsgrupper och även hur situationen i ett avseende samvarierar med den i andra.

Målet med en livskvalitetsmätning kan inte (i första hand) vara att bedöma konsekvenserna av politiska åtgärder, utan syftet bör vara rent deskriptivt; att beskriva 'hur det är'.

Sedan kan kanske en sådan beskrivning bilda en del av ett underlag för en konsekvensbedömning, men det måste i så fall vara en senare och separat uppgift.

Val av ansats för ett officiellt livskvalitetsmått

Ingen tolkning är den rätta – valet måste bero på syftet

Välstånd är viktigt men utelämnar viktiga förhållanden

Lyckan i befolkningen förändras inte över tid och är föga påverkad av politik. Att anspråksnivåer anpassas till de faktiska förhållandena leder till små skillnader mellan befolkningsgrupper

Meningsfullhet är en olämplig grund för ett officiellt livskvalitetsmått av motsvarande skäl som de för lycka

Handlingsfrihet framstår som den bästa tolkningen för ett officiellt livskvalitetsmått

Cirka tio komponenter

För andra syften än att beskriva samhällsutvecklingen kan andra sätt att förstå livskvalitet naturligtvis vara tillämpliga.

För en enskild individ är rimligtvis den subjektiva tillfredsställelsen med livet väsentlig – eller för att återknyta till min tolkning av Mill och Kallifatides – att finna livet meningsfullt.

Hållbarhet och livskvalitet

Livskvalitet avser nuet medan hållbarhet avser framtiden

Livskvalitet avser individen, hållbarhet samhället

Människors handlande för att uppnå goda förhållanden påverkar hållbarheten och oro för framtiden kan påverka handlandet – livskvaliteten och hållbarheten är ömsesidigt beroende.

Livskvalitet och hållbarhet bör mätas oberoende av varandra, vilket skulle göra det möjligt att avgöra deras samtidiga utveckling

Några referenser

- Clark, A. E., P. Frijters, and M. A. Shields (2008): Relative Income, Happiness, and Utility: An Explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles. *Journal of Economic Literature* 2008, 46:1, 95–144
- Cummins, R. A. (2010): Subjective Wellbeing, Homeostatically Protected Mood and Depression: A Synthesis. *Journal of Happiness Studies* 11:1–17
- Diener, E. and Kuh, E. (1997): Measuring Quality of Life: Economic, social and Subjective Indicators. *Social Indicators Research*, 40: 189-216.
- Easterlin, R. A. (2001) Income and happiness: Towards a unified theory. *Economic Journal* 111: 465–484.
- Inglehart, R. and Rabier, J.-R. (1986): "Aspirations Adapt to Situations – But Why Are the Belgians So Much Happier Than the French" i F. M. Andrews (red.) *Research on the Quality of Life*. Ann Arbor: The University of Michigan.
- Johansson, S. (1970): *Om Levnadsnivåundersökningen*. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Johansson, S. (1979): *Mot en teori för social rapportering*. Stockholm: Institutet för social forskning.
- Kallifatides, T. (2001): *Ett nytt land utanför mitt fönster*. Stockholm: Bonniers.
- Krueger, A. B., D. Kahneman, C. Fischler, D. Schkade, N. Schwarz, and A. Stone. (2009a): *National Time Accounting: The Currency of Life i Measuring the Subjective Well-Being of Nations*. Chicago: The University of Chicago Press: 9-86
- Layard, R. (2005/2011): *Happiness: Lessons from a New Science (Second Edition)* London: Penguin.
- Mill, J.S. (1859/1910): *Utilitarianism*, London: Everyman's Library
- Robeyns, I. and R. J. van der Veen (2007): *Sustainable quality of life: Conceptual analysis for a policy-relevant empirical specification*. Bilthoven and Amsterdam: Netherlands Environmental Assessment Agency and University of Amsterdam.
- Ryff, C. D. and Keyes, C. L. M. (1995): The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology* 1995, 4, 719-727.
- Sen, A. (1985): *Commodities and Capabilities*. Amsterdam: North-Holland.
- Sen, A. (1992): *Inequality Reexamined*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Sen, A. (1999): *Development as freedom*. New York, Knopf.
- Stewart, F., "Basic Needs, Capabilities and Human Development," in A. Offer (ed.): *Pursuit of the Quality of Life*, Oxford University Press, Oxford, 1996.
- Stiglitz, J. E., A. Sen and J-P. Fitoussi (2009): *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*
- Stiglitz, J. E., A. Sen and J-P. Fitoussi (2010): *Mismeasuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up* London: The New Press
- Waterman A. S. m. fl. (2010): The Questionnaire for Eudaimonic Well-Being: Psychometric properties, demographic comparisons, and evidence of validity. *The Journal of Positive Psychology* 5: 41–61